

ПРОБЛЕМИ ЕТНІЧНОЇ, МОВНОЇ ТА КОНФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ У ПОВІТАХ МАРАМУРЕШ ТА САТУ МАРЕ (РУМУНІЯ)

Михайло Зан

Українське населення здавна компактно проживало в сільській місцевості гірського повіту Марамуреш та окремих населених пунктах низинного повіту Сату Маре (Румунія). Воно зазвичай зберігає власну ідентичність, розмовляє діалектною українською мовою, належить до православної релігійної конфесії. Враховуючи суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в Румунії, упродовж останнього десятиліття ХХ — початку ХХІ ст. актуальним для дослідників-етнологів, етносоціологів є питання вивчення етнічних, мовних, релігійних аспектів життєдіяльності української національної меншини Північно-Західної Румунії. Як свідчить практика, місцеві українці швидко адаптуються до нових цивілізаційних викликів у економіці, освіті, релігії, громадському житті, тобто відбуваються певні метаморфози в їхній етнічній і національній самосвідомості. Саме тому ми обрали предметом нашого дослідження етніч-

ну, мовну та конфесійну ідентифікацію українців повітів Марамуреш та Сату Маре в контексті аналізу перепису населення 2002 року. Зауважимо, що висвітлення цієї проблематики в науковому аспекті здійснюється вперше.

Дані переписів населення (див. нижче) засвідчують, що українська ідентичність повіту Марамуреш на сучасному етапі є найвищою в Румунії — це 55,7 % від кількості всіх українців Румунії. Саме тут за переписами населення 1930, 1956, 1966, 1977, 1992 років кількість українців неухильно збільшувалася. Водночас у 2002 році перепис зафіксував меншу кількість українців у порівнянні з 1992 роком. Аналогічна ситуація простежується й на загальнодержавному рівні. На наш погляд, дається взнаки еміграція місцевого населення, яка має соціально-економічну основу. Поряд із переселенням у низинні повіти держави збільшується кількість трудових мігрантів, основні потоки яких спрямовуються в Іспанію, Грецію, Португалію, Бельгію тощо.

Таблиця № 1. Зміна чисельності українців Румунії
за переписами населення [11]

Повіти / Роки	1930	1956	1966	1977	1992	2002
Марамуреш	19 249	25 435	29 060	32 723	36 653	34 027
Сату Маре	3 439	483	905	1 146	1 320	1 556
Усього (по Румунії)	45 875	60 479	54 705	55 510	65 472	61 098

Повіт Сату Маре, на відміну від гірського повіту Марамуреш, вирізняється зростанням числа українського населення. Якщо у 1956 році тут ідентифікували себе українцями лише 483 особи, то за переписом 2002 року їхня кількість перевищує 1,5 тис. Як ми переконалися під час польових етнологічних досліджень, упродовж 2001–2007 років кількісне зростання місцево-

го українського населення відбулося за рахунок внутрішньої міграції українців із повіту Марамуреш (переважно із сіл Поляни, Кривий, Русково). Це пояснюється тими самими економічними факторами — більша кількість орної землі, краща можливість працевлаштування та ведення власного підсобного господарства.

Таблиця № 2. Етнічний склад міського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [7]

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Міста (всього)	268 277 (52,6%)	224 526 (83,7%)	35 815	1 964 (0,73%)	56 (0,02%)	3 636	1 879	388	13
Sighetu Marmăției	41 219	32 867	6 513	1 225 (2,97%)	10 (0,02%)	448	101	53	2
Baia Mare	137 921	114 213	20 459	351 (0,25%)	46 (0,03%)	2 092	475	275	10
Vișeu de Sus	16 879	14 878	530	274 (1,62%)	0	70	1 113	14	0
Baia Sprie	16 609	12 469	3 441	45 (0,27%)	0	576	55	22	1
Seini	10 105	8 083	1 780	33 (0,33%)	0	141	61	7	0
Borșa	26 984	26 263	522	21 (0,07%)	0	115	49	14	0
Căvnic	5 205	4 205	911	14 (0,27%)	0	54	18	3	0
Târgu Lăpuș	13 355	11 548	1 659	1	0	140	7	0	0
Повіт Марамуреш (всього)	510 109* (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34 026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19

З'ясувавши кількісний склад українців, звернімося до більш детального аналізу етнічних, мовних і конфесійних реалій у повітах Марамуреш та Сату Марє. Аби краще розібратися в проблемі ідентифікації за допомогою математичних підрахунків, проілюструємо в табличних варіаціях окремо міських і сільських жителів повітів, насамперед їхню етнічну та мовну ідентичність.

У таблицях № 2, 3 представлено етнічний та мовний склад міського населення повіту Марамуреш.

За підрахунками етнічні та мовні параметри ідентифікації українців відрізняються. Так, серед міських жителів повіту Марамуреш 1964 українці (0,73 %). Найбільше їх проживає у містах Сігету Мармацієй (1 225 чол.), значно менше — у Бая Марє (351 чол.) та Вішеу де Сус (274 чол.). Невеликі групи — від чотирьох до двох десятків осіб — проживають у містечках Бая Спріє, Сейні, Борша, Кавнік (див. табл. № 2).

Населені пункти повіту	Кількість населення / Мови	Румунська	Угорська	Українська	Русинська	Ромська	Німецька	Інші	Недекларовані
Міста (всього)	268 277 (52,6%)	228 926 (85,33%)	34 623	1 536 (0,57%)	36 (0,01%)	1 533	1 412	198	13
Sighetu Marmăției	41 219	33 442	6 415	975 (2,36%)	2 (0,004%)	305	50	28	2
Baia Mare	137 921	116 821	19 686	254 (0,18%)	34 (0,02%)	733	241	141	11
Vișeu de Sus	16 879	15 031	529	232 (1,37%)	0	45	1 035	7	0
Baia Sprie	16 609	13 059	3 299	39 (0,23%)	0	167	34	11	0
Seini	10 105	8 175	1 761	6 (0,05%)	0	141	20	2	0
Borșa	26 984	26 389	445	14 (0,05%)	0	102	26	8	0
Căvnic	5 205	4 314	868	14 (0,27%)	0	4	4	1	0
Târgu Lăpuș	13 355	11 695	1 620	2 (0,01%)	0	36	2	0	0
Повіт Марамуреш (всього)	510 109 (100%)	425 558 (83,42%)	44 906	33 505 (6,56%)	36 (0,007%)	4 381	1 476	234	13

Водночас за мовним складом міське населення повіту Марамуреш на 0,57 % україномовне. Українську мову визнають рідною 1 536 осіб, що менше за кількість осіб, які ідентифікували себе як українці (див. табл. № 3).

Україномовна ідентифікація знижується в усіх населених пунктах наведених у таблицях. Парадоксом є містечко Таргу Лепуш, де за переписом — 1 українець, а українську мову визнали рідною дві особи. Отже, ми констатуємо

першу колізію ідентифікації українців Марамуреша — зниження україномовної ідентичності в містах повіту.

Інша парадоксальна колізія, яка має, на наш погляд, етнополітичне підґрунтя, — це русинська ідентичність у повіті Марамуреш. За даними офіційної статистики, саме в містах повіту 56 осіб ідентифікували себе як русинів, натомість у сільській місцевості — жодна особа (див. табл. № 5, 6). Такі дані кардинально суперечать поширеним заявам лідерів світового русинського руху щодо наявності в Румунській державі понад 30 тис. русинів [10, 8, 11]. Зокрема, Павло Роберт Магочі у праці «Народ нізвідки: Ілюстрована історія карпаторусинів» окреслює на карті територію проживання русинів у межах населених пунктів повіту Марамуреш, називаючи приблизну розрахункову кількість — 34 тис. осіб, які «мали би бути» русинами. Поряд із цими «розрахунками» перепис населення 2002 року чітко зафіксував 257 русинів у всій Румунії [5; 12]. Із них, як ми бачимо, тільки 56 осіб у потрібному ідеологам

русинства гірському повіті та 19 — у низинному повіті Сату Маре.

На нашу думку, варто було б запитати щодо цього самих жителів гірських україномовних ареалів повіту, організувати польові етнологічні дослідження. Наш досвід подібних студій тільки підтверджує той факт, який констатував перепис 2002 року, а саме: жителі сіл ідентифікують себе українцями, хоч більшість навіть не обізнані з русинською ідентичністю.

Цікаво, що з 56-ти русинів усього повіту Марамуреш 46 мешкає у Бая Маре, а 10 — у Сігету Мармаціей (див. табл. № 2). Із 46-ти осіб Бая Маре вважають рідною русинську мову 34 особи, а з 10 русинів Сігету Мармаціей — лише двоє (див. табл. № 3). Якщо ж ознайомитися з мовою, якою частково публікується видання «Русинська віра» Культурним Союзом русинів Румунії (голова — Георгій Фірцак), то можна чітко констатувати, що це звичайна українська мова [6]. Таким чином, другою колізією є фіаско русинської ідентифікації в Румунії.

Таблиця № 3. Мовний склад міського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [8]

Комуни / Роки переписів населення	1930		1956		1966		1977		1992	
	Усього:	З них - українців	Усього:	З них - українців	Усього:	З них - українців	Усього:	З них - українців	Усього:	З них - українців
Бистра	1 922	1 399	4 424	3 950	5 473	4 811	5 062	4 606	4 902	4 402
Великий Бичків	4 662	2 177	3 612	2 505	4 035	2 566	4 585	2 826	4 681	2 922
Верхня Рівна	4 154	2 385	4 331	3 422	4 773	3 885	5 124	4 346	4 982	4 350
Поляни	5 644	4 750	6 298	6 081	7 651	7 086	8 776	8 357	10 561	10 240
Кривий	1 743	1 480	2 877	2 843	3 400	3 262	4 074	3 938	4 853	4 762
Русково	3 158	2 045	3 164	2 944	3 741	3 500	4 324	4 072	5 183	4 913
Ремети	2 544	1 385	2 602	1 853	2 741	1 973	3 003	2 280	3 241	2 553
Всього:	23 827	15 621	27 308	23 598	31 814	27 083	35 148	30 425	38 403	34 142

Українці складають компактні ареали більшості населення комун: Поляни (Poienile de Sub Munte), Кривий (Repedea), Русково (Ruscova), Верхня Рівна (Rona de Sus), Бистра (Bistra) [села Бистра (Bistra), Красна (Crasna), Вишівська Долина (Valea Vişeuului), Ремети (Remeți), Великий Бичків (Bocicioiu Mare) [села Луг над Тисою (Lunca la Tisa), Кричунів (Crăciunești), Великий Бичків (Bocicioiu Mare), Тиса (Tisa)].

Як видно з таблиці № 4, населення комун із компактним проживанням українців упродовж 30–90-х років ХХ ст. поступово збільшувалося.

Порівняння даних таблиць № 4 і № 5 у розрізі комун наочно підтверджує попередній висновок про зменшення кількості українців повіту Марамуреш. Отож, у всіх сільських населених пунктах упродовж 30–90-х років ХХ ст. чисельність українського населення зростала, а за період 1992–2002 років у всіх комунах зменшувалася.

Таблиця № 4. Динаміка чисельності населення комун повіту Марамуреш з компактним проживанням українського населення [1, 50, 163]

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Комуни (всього)	241 832 (47,4%)	193 879 (80,17%)	10 476	32 062 (13,26%)	0	5 277	75	57	6
Repedea	4 761	87	7	4 650 (97,7%)	0	15	1	1	0
Poenile de Sub Munte	10 033	256	61	9 696 (96,64%)	0	2	8	10	0
Ruscova	4 854	161	3	4 578 (94,3%)	0	109	3	0	0
Bistra	4 423	399	3	4 021 (90,91%)	0	0	0	0	0
Rona de Sus	4 698	207	421	4 062 (86,46%)	0	0	5	3	0
Remeți	3 058	399	382	2 260 (73,9%)	0	14	3	0	0
Vocisoiu Mare	4 468	1 447	371	2 639 (59,06%)	0	1	5	5	0
Cămpulung la Tisa	2 484	425	1 964	23 (0,92%)	0	67	2	3	0
Rona de Jos	2 110	2 069	2	18 (0,85%)	0	21	0	0	0
Ocna Șugatag	4 207	3 710	403	14 (0,33%)	0	76	3	1	0
Sarasău	2 416	2 335	14	12 (0,5%)	0	52	2	1	0
Ulmeni	7 153	4 215	1 812	11 (0,15%)	0	1 113	1	1	0
Săpanța	3 267	3 240	2	8 (0,24%)	0	17	0	0	0
Petrova	2 693	2 658	4	7 (0,25%)	0	24	0	0	0
Leordina	2 593	2 584	1	7 (0,27%)	0	0	0	1	0
Barsana	6 352	6 342	4	6 (0,1%)	0	0	0	0	0
Vadu Izei	2 856	2 849	1	6 (0,21%)	0	0	0	0	0
Vișeu de Jos	5 282	2 197	2	6 (0,11%)	0	75	1	1	0
Tăuții-Măgheraș	6 713	5 660	968	4 (0,05%)	0	70	7	4	0
Sisești	5 479	5 457	13	4 (0,07%)	0	0	5	0	0
Calinești	3 410	3 404	2	4 (0,11%)	0	0	0	0	0
Recea	5 591	5 255	253	3 (0,05%)	0	77	2	1	0
Baiut	2 699	1 620	1 066	2 (0,07%)	0	1	9	1	0
Giulești	3 366	3 359	1	2 (0,05%)	0	4	0	0	0
Remetea Chioarului	3 003	2 405	431	2 (0,06%)	0	164	1	0	0
Salsig	3 176	3 025	13	2 (0,06%)	0	136	0	0	0
Săliștea de Sus	5 196	5 185	3	1	0	7	0	0	0
Satulung	5 409	4 555	110	1	0	739	1	1	2
Suciu de Sus	6 222	5 979	145	1	0	97	0	0	0
Somcuta Mare	7 708	6 810	167	1	0	722	3	5	0
Rozavlea	6 124	6 111	0	1	0	11	1	0	0
Poenile Izei	1 028	1 027	0	1	0	0	0	0	0
Moisei	9 023	9 011	4	1	0	0	7	0	0
Grosi	2 533	2 508	24	1	0	0	0	0	0
Dumbravița	4 499	4 479	8	1	0	11	0	0	0
Budești	3 470	3 466	3	1	0	0	0	0	0
Boiu Mare	1 276	1 274	0	1	0	0	0	1	0
Bogdan Voda	3 411	3 403	2	1	0	0	0	5	0
Băița de Sub Codru	1 919	1 897	2	1	0	19	0	0	0
Ardusat	2 543	2 518	16	1	0	8	0	0	0
Copalnic-Mănăstur	5 838	5 584	22	1	0	227	1	1	2
Повіт Марамуреш (всього)	510 109 (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34 026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19

За результатами перепису населення 2002 року найбільш компактні в етнічному плані комуні — Кривий (97,7 % українців із загального числа мешканців), Поляни (96,6%), Русково (94,3 %), Бистра (приблизно 91 %), Вишня Рона (86,5 %), Ремети (майже 74 %), Великий Бичків (трохи менше 60 %).

В інших населених пунктах, як засвідчують статистичні дані таблиці № 5, українці проживають дисперсно: від одного—двох десятків осіб (Кимпулунг ла Тиса, Нижня Рівна, Окна Шугатаг, Сарасеу, Ульмень) до декількох осіб у селах Сепинца, Петрова, Леордіна, Барсана, Ваду Ізеї, Вішеу де Жос та ін.

Аналізуючи мовну ідентифікацію сільського населення повіту Марамуреш, доводиться знову констатувати прикметну різницю у кіль-

кості українців та осіб, які визнають українську мову рідною. Так, якщо у сільській місцевості Марамуреша проживає 32 062 українці, то українську мову визнають рідною 31 969 чол. Зменшення кількості україномовних спостерігаємо в усіх селах (див. табл. № 6). Парадоксом є тільки угорськомовне село Кимпулунг ла Тиса, де україномовних виявилось на 1 особу більше (24 особи), ніж задекларованих українців (23 особи). Як видно з таблиці № 6, в умовах іноетнічного середовища задекларована ідентичність 1 особи в селах Giulești, Sălistea de Sus, Poienile Izei, Moisei, Grosi, Budești, Voiu Mare, Ardasat взагалі зникає. Отже, у таких умовах відбувається мовна асиміляція, а згодом настає реідентифікація (зміна етнічної ідентичності).

Таблиця № 5. Етнічний склад сільського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [7]

Населені пункти повіту	Кількість населення / Мови	Румунська	Угорська	Українська	Русинська	Ромська	Німецька	Інші	Недекларовані
Комуні (всього)	241 832 (47,4%)	196 632 (81,3%)	10 283	31 969 (13,21%)	0	2 848	64	36	0
Repedea	4 761	101	7	4 636 (97,37%)	0	15	0	2	0
Poienile de Sub Munte	10 033	269	62	9 685 (96,53%)	0	13	0	4	0
Ruscova	4 854	180	3	4 567 (94,08%)	0	101	3	0	0
Bistra	4 423	400	3	4 019 (90,86%)	0	0	1	0	0
Rona de Sus	4 698	215	419	4 055 (86,31%)	0	0	6	3	0
Remeti	3 058	372	418	2 259 (73,87%)	0	5	3	1	0
Vocișoiu Mare	4 468	1 465	366	2 630 (58,86%)	0	0	2	5	0
Câmpulung la Tisa	2 484	456	1 994	24 (0,96%)	0	10	0	0	0
Rona de Jos	2 110	2 071	1	17 (0,8%)	0	21	0	0	0
Ocna Șugatag	4 207	3 763	393	9 (0,21%)	0	38	3	0	0
Sarasău	2 416	2 400	9	7 (0,28%)	0	0	0	0	0
Ulmeni	7 153	5 320	1 805	10 (0,14%)	0	15	2	1	0
Săpanța	3 267	3 245	2	3 (0,09%)	0	17	0	0	0
Petrova	2 693	2 663	0	5 (0,18%)	0	24	0	1	0
Leordina	2 593	2 586	0	6 (0,23%)	0	0	0	1	0
Barsana	6 352	6 345	2	5 (0,07%)	0	0	0	0	0
Vadu Izei	2 856	2 848	1	7 (0,24%)	0	0	0	0	0
Vișeu de Jos	5 282	5 208	1	4 (0,07%)	0	67	2	0	0
Tăuții-Măgheraș	6 713	5 776	928	3 (0,04%)	0	1	5	0	0
Sisești	5 479	5 470	6	3 (0,05%)	0	0	0	0	0
Calinești	3 410	3 409	0	1	0	0	0	0	0
Recea	5 591	5 345	241	2 (0,03%)	0	1	2	0	0

Baiut	2 699	1 657	1 036	1	0	0	5	0	0
Giulești	3 366	3 361	1	0	0	4	0	0	0
Remetea Chioarului	3 003	2 571	430	1	0	0	1	0	0
Salsig	3 176	3 078	8	2 (0,06%)	0	88	0	0	0
Săliștea de Sus	5 196	5 188	1	0	0	7	0	0	0
Satulung	5 409	4 629	98	1	0	680	0	1	0
Suciu de Sus	6 222	6 099	122	1	0	0	0	0	0
Somcuta Mare	7 708	6 917	136	1	0	646	2	6	0
Rozavlea	6 124	6 115	0	1	0	7	1	0	0
Poienile Izei	1 028	1 028	0	0	0	0	0	0	0
Moisei	9 023	9 014	3	0	0	0	6	0	0
Grosi	2 533	2 513	20	0	0	0	0	0	0
Dumbravița	4 499	4 493	5	1	0	0	0	0	0
Budești	3 470	3 467	3	0	0	0	0	0	0
Boiu Mare	1 276	1 275	0	0	0	0	0	1	0
Bogdan Voda	3 411	3 404	1	1	0	0	5	0	0
Băița de Sub Codru	1 919	1 900	4	1	0	14	0	0	0
Ardusat	2 543	2 531	12	0	0	0	0	0	0
Copalnic-Mănăstur	5 838	5 738	19	1	0	80	0	0	0
Повіт Марамуреш (всього)	510 109 (100%)	425 558 (83,42%)	44 906	33 505 (6,56%)	36 (0,007%)	4 381	1 476	234	13

Проаналізуємо етнічний і мовний склад поселень повіту Сату Маре. Як видно з таблиці № 7, найбільше українців зосереджено в м. Сату Маре (271 чол.), менше — у м. Карей (24 чол.), м. Негрешть-Оаш (12 чол.) та м. Ташнад (11 чол.). Унаслідок природної та соціокультурної асиміляції (міжетнічні шлюби з місцевими румунами та угорцями, румуномовне виховання та освіта, зрештою, самостійна відмова від

рідної ідентичності) частка українців у містах повіту поступово зменшується. Такий спад відбувався упродовж 1930–1992 років. За статистичними даними, у м. Сату Маре в 1930 році проживало 488 українців, переписи населення 1956 та 1966 років зафіксували вже 149 осіб з українською ідентичністю; у 1977 році — 178 чол., у 1992 році — вже 312 українців, у 2002 році кількість знову спадає до 271 чол. [3].

Таблиця № 6. Мовний склад сільського населення комун повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [8]

Населені пункти повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Міста (всього)	161 722	94 487 (58,42)	62 016 (38,34%)	318 (0,2%)	9	2 4121	1 455	1 002	28
Satu Mare	115 142	66 638	45 287	271	8	1 115	1 110	691	22
Carei	23 182	9 634	12 596	24	1	385	282	254	6
Negrești Oaş	13 870	13 194	553	12	0	72	13	26	0
Tășnad	9 528	5 021	3 580	11	0	840	50	26	0
Повіт Сату Маре (всього)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1 556 (0,42%)	19	13 478	3 827	3 048	36

Сільське українське населення повіту Сату Маре проживає дисперсно (див. табл. №8). Найбільша українська комуна — це Мікула (621 українців, що становить майже 40 % усіх українців повіту Сату Маре). Утім, ця чисельність становить лише 16,41 % від кількості жителів комуни (38,43 % складають румуни та 38,48 % угорці).

Відносно населена (близько 5 %) українцями комуна Доба (136 чол.). В основному це жителі с. Паулян (115 українців) і Траян (18 чол.). У с. Дечебал (комуна Ветіш) про-

живає 101 українець, у с. Чуперчен (комуна Ботіз) — 65 українців, у Мофтіну Мік (комуна Мофтін) — 49 чол., у с. Думбрава (комуна Лівада) — 32 чол.

Унаслідок зниження народженості та еміграції зменшилася кількість українців у поселенні Тарна Маре (27 чол.), адже у 50-х роках ХХ ст. тут офіційно мешкало близько 100 українців [3]. У с. Ботіз ідентифікували себе як українців 22 особи, у с. Еріу Сенкрай — 19, у с. Ветіш — 13, у с. Агріш — 12, Мофтіну Маре та Рацешть — по 10 осіб.

Таблиця № 7. Етнічний склад міського населення повіту Сату Маре за результатами перепису населення 2002 року [3]

Сільські комуни повіту	Кількість постійного населення	Румуни	Угорці	Українці	Русини	Роми	Німці	Інші	Недекларовані
Комуни (усього)	205 553	121 590 (59,15%)	67 218 (32,7%)	1 238 (0,6%)	10	11 066	2 372	2 051	8
Andrid	2 681	1 369	1 145	1	0	161	1	4	0
Ardud	6 486	4 025	1 304	10	0	730	288	129	0
Barsau	2 519	2 516	0	2	0	0	1	0	0
Beltiug	3 278	1 234	1 094	18	0	438	280	214	0
Bixad	7 544	7 377	40	2	0	83	3	39	0
Botiz	4 863	2 406	2 236	99	0	105	8	9	0
Craidoorot	2 188	1 256	692	39	0	188	7	6	0
Crucisor	2 541	2 231	78	1	0	200	31	0	0
Culciu	4 013	1 896	1 997	1	0	108	3	8	0
Doba	2 784	1 838	535	136	6	265	3	1	0
Foieni	1 882	53	1 045	1	0	769	0	14	0
Halmeu	7 314	2 696	4 049	2	0	555	11	1	0
Lazuri	5 362	789	4 297	6	1	253	10	6	0
Livada	7 004	2 409	4 221	41	0	317	5	10	1
Micula	3 783	1 454	1 456	621	2	245	2	3	0
Moftin	4 328	2 484	1 377	80	0	207	75	105	0
Odoreu	4 854	3 365	1 300	3	0	168	14	4	0
Oraşu Nou	6 862	4 349	2 370	1	0	136	2	4	0
Pauleşti	4 359	1 888	2 063	5	0	395	5	3	0
Pişcolt	3 263	2 020	796	4	0	433	3	7	0
Sanislau	5 195	1 885	2 830	4	0	345	56	70	5
Săuca	1 468	745	514	1	0	208	0	0	0
Supur	4 677	2 993	1 340	1	0	328	13	2	0
Tarna Mare	3 718	3 333	169	27	0	166	23	0	0
Terebeşti	1 578	1 061	101	4	0	376	15	21	0
Tiream	2 358	1 137	694	4	0	190	185	148	0
Turulung	3 845	1 226	2 128	2	0	350	110	29	0
Valea Vinului	2 268	2 213	21	2	0	18	4	10	0
Vama	3 669	2 591	994	1	0	74	6	1	0
Vetiş	4 475	2 183	2 050	115	1	116	4	1	0
Ville Satu Mare	3 242	1 348	1 495	2	0	379	11	7	0
Сату Маре (усього)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1 556 (0,42%)	19	13 478	3 827	3 048	36

За даними таблиць № 7, 8 кількість русинів нараховує 19 осіб. Зрештою ця цифра створює колізійну ситуацію. До прикладу, порівняймо цю мізерну кількість із поданими голосами за Культурний Союз русинів Румунії до депутатського складу парламенту 26 листопада 2000 року. Так, по всьому повіту Сату Маре за Союз українців Румунії віддали голоси 354 чол., а за Культурний Союз русинів Румунії – 321 чол. [4]. Прикметно, що 112 голосів віддали жителі міст Сату Маре (68 чол.), Карей (13 чол.), Негрешть-Оаш (17 чол.), Ташнад (14 чол.). У багатьох поселеннях повіту Сату Маре, де взагалі не мешкають українці, або ж русини, зафіксовано голоси за Культурний Союз русинів Румунії. Виникає питання: якою є природа цього явища – етнокультурна чи суспільно-політична?

Отже, кількість українців у повіті Сату Маре є досить незначною, у порівнянні з чисельністю

Таблиця № 8. Етнічний склад сільського населення повіту Сату Маре за результатами перепису населення 2002 року [3]

<i>Загальна кількість українського населення повітів Румунії</i>		<i>Українська</i>	<i>Румунська</i>	<i>Угорська</i>	<i>Російська</i>	<i>Німецька</i>	<i>Інші мови</i>
Марамуреш	34 027	33 425 (98,23%)	549	35	1	15	2
Сату Маре	1 556	1 183 (76,02%)	352	17	4	-	-
Сучава	8 514	7 796 (91,56%)	708	1			
Тіміш	7 321	6 259 (85,49%)	1 041	3	13	1	4
Караш-Северін	3 526	3 221 (91,34%)	297	1	5	1	1
Арад	1 741	1 317 (75,64%)	409	4	2	1	8
Тульча	1 279	750 (58,63%)	506	-	22	-	1
Ботошани	896	871 (97,2%)	24	-	1	-	-
Усього (по державі)	61 098 (100%)	56 116 (91,84%)	4 540	149	226	24	43

Населення повіту Марамуреш за конфесійною ідентичністю ортодоксальне (майже 80 %), тут поширені римо-католицька, реформатська (серед угорців) та греко-католицька течії; популярними на разі постають неопротестантські напрями – п'ятидесятництво, адвентизм, баптизм (див. табл. № 11).

Що стосується українського населення Марамуреша, то воно на 81,6 % ортодоксальне, поширення набувають неопротестантські течії п'ятидесятництва, адвентистів сьомого дня та ін. (див. табл. № 10).

українцівгірського краю Марамуреша. Через брак необхідної інформації щодо мовної та конфесійної ідентичності українців кожного населеного пункту Сату Маре доцільним буде порівняти загалом мовну ідентичність українців повітів Марамуреш та Сату Маре на фоні тих повітів, де зафіксовано найвищу етнічну ідентичність (Сучава, Ботошани, Тіміш, Караш-Северін, Арад, Тульча).

За даними статистичних підрахунків, українці повіту Марамуреш загалом спілкуються рідною мовою – 98,23 %, що є найвищим показником по Румунії.

Водночас українці повіту Сату Маре втрачають мовну ідентичність. Визнали рідною українську мову лише 76 % українців (див. табл. № 9), тобто, відбувається мовна асиміляція українців.

Аналізуючи конфесійний склад переважно україномовного сільського населення повіту Марамуреш, можна зробити висновок про повсюдне домінування православної ідентичності. Як засвідчують дані таблиці № 12, у населених пунктах Поляни, Кривий, Русково досить потужними постають громади п'ятидесятників. Поширені громади адвентистів сьомого дня в Полянах (318 чол.), Кривому (155 чол.), Реметах (138 чол.), Рускові (91 чол.).

Таблиця № 9. Мовний склад українського населення за результатами перепису населення 2002 року [11]

Загальна кількість українського населення повітів Румунії		Ортодокси	Римо-католики	Греко-католики	Реформати	П'ятдесятники	Адвентисти сьомого дня	Баттисти	Інше
Марамуреш	34 027	27 776 (81,62%)	74	658	56	3 524 (10,35%)	767	48	1 124
Сагу Маре	1 556	784 (50,38%)	9	25	5	576 (37%)	75	9	73
Сучава	8 514	6 360 (74,7%)	47	874	-	253 (2,97%)	85	50	845
Тіміш	7 321	5 145 (70,27%)	57	32	2	1 072 (14,64%)	219	62	732
Караш-Северін	3 526	3 117 (88,4%)	17	14	-	274 (7,77%)	17	51	36
Арад	1 741	1 217 (70%)	7	43	4	372 (21,36%)	74	10	14
Тулча	1 279	1 217 (95,15%)	1	-	-	2	6	1	52
Ботошани	896	883 (98,55%)	3	1	-	1	5	-	3
Усього (по державі)	61 098 (100%)	48 262 (79%)	267 (0,47%)	1 721 (2,81%)	132 (0,2%)	6 167 (10%)	1 287 (2,1%)	252 (0,4%)	3 010 (4,92%)

Натомість у повіті Сагу Маре стрімкого поширення набуває конфесія п'ятидесятників (37 %); ортодоксальної релігії до-

тримується половина (50,38 %) від загальної чисельності українців повіту.

Таблиця № 10. Конфесійний склад українського населення за результатами перепису населення 2002 року [11]

Загальна кількість населення	Ортодокси	Римо-католики	Греко-католики	Реформати	П'ятдесятники	Адвентисти сьомого дня	Баттисти	Інше	
Міста	268 277	198 260	25 843	14 011	14 920	6 742	757	1 795	5 949
Комуни	24 1832	199 439	4 493	14 171	5 888	8 926	2 886	740	5 289
Усього:	510 109	397 699	30 336	28 182	20 808	15 668	3 643	2 535	11 238

Своєрідною є конфесійна ситуація в с. Кимпулунг ла Тиса, де існує велика греко-католицька громада (353 чол.). За свідченнями респондентів, тут відбуваються паралельні богослужіння румунською, угорською, церковнослов'янською мовами; на фоні угорськомовного середовища побутує українська колядка [2].

Проведені нами польові етнологічні дослідження території засвідчують, що місцеве українське населення, переходячи на неопро-

тестантську ідентичність, втрачає етнокультурну специфіку.

Відбувається перехід на румуномовну церковну службу, втрачається народна духовнокультурна традиція; «українці-покаїти» відмежовуються від основного ядра українства краю. Як наслідок «дрейф» конфесійної ідентичності породжує асиміляційні тенденції у середовищі місцевих українців.

Таблиця № 11. Конфесійний склад населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [9]

Комуни	Загальна кількість	Ортодокси	Римо-католики	Греко-католики	Реформати	П'ятдесятники	Баттисти	Адвентисти сьомого дня	Інше
Poienile de Sub Munte	10 033	8 176	62	77	1	1 377	0	318	22
Ruscova	4 854	4 194	2	5	1	550	0	91	11
Repedea	4 761	3 028	1	1	42	1 490	2	155	42

Таблиця № 12. Конфесійний склад українського сільського населення повіту Марамуреш за результатами перепису населення 2002 року [9]

<i>Rona de Sus</i>	4 698	3 427	402	226	11	27	35	9	561
<i>Bocicoiu Mare</i>	4 468	3 430	378	368	14	25	6	21	226
<i>Bistra</i>	4 423	4 160	0	81	1	4	0	75	102
<i>Remeți</i>	3 058	2 281	249	133	33	31	0	138	193
<i>Câmpulung la Tisa*</i>	2 484	555	313	353	1 108	1	1	41	112

Проаналізувавши поданий вище статистичний та документальний матеріал, можна зробити такі висновки. По-перше, українці повітів Марамуреш та Сату Марє в сучасних умовах соціально-економічних і громадсько-політичних трансформацій опинилися у вирі складних етнодемографічних, етносоціальних та етнокультурних процесів. Унаслідок міграційних процесів відбулося зменшення чисельності українців повіту Марамуреш (більш як на 2,5 тис. чол.) та певне збільшення (більш як на 200 чол.) у повіті Сату Марє.

По-друге, колізією мовного плану є неспівпадіння етнічної та мовної ідентичності українства Марамуреша та Сату Марє. Особливо це стосується останнього повіту, де внаслідок дисперсності майже ¼ українців визнають рідною румунську, частково угорську чи російську мови.

По-третє, актуальною залишається штучна проблема русинської ідентичності на досліджуваній території. Офіційна статистика Румунії засвідчує, що русинська ідентичність фіксується у містах. Дані наших польових етнологічних дослі-

джень практично не фіксують такої ідентичності серед селян, за винятком людей, які зазнали відповідної агітації в сучасних обставинах. Отже, виникає питання про практичний сенс функціонування товариства русинів.

По-четверте, актуальною проблемою є зміна конфесійної структури українства, яке переймає ідеї неопротестантських громад п'ятидесятників, баптистів, адвентистів сьомого дня, свідків Єгови тощо.

Перспективною подальших наукових розвідок проблеми вважаємо більш комплексне дослідження етнодемографічних змін у середовищі українців Північно-Західної Румунії. Потребують вивчення насамперед міграційні процеси, аналіз міжетнічної шлюбності, мовні та конфесійні трансформації в середовищі молодого покоління. Ці студії сприятимуть перспективній розробці узагальненого моніторингу соціально-економічного, освітнього, конфесійного життя української національної меншини Північно-Західної Румунії у ХХ – на початку ХХІ ст.

1. Куреляк В. Українці Румунської Мараморощини. – Л., 2001.
2. Польові етнологічні дослідження автора. Запис на цифровий диктофон «Sanuo» 17 серпня 2007 року. Свідчення Ірини Боботи (1935 р. н.), жительки с. Кимпулунг ла Тиса повіту Марамуреш.
3. Приватний архів голови повітового філіялу Союзу українців Румунії Михайла Мачоки (м. Сату Марє). Спр. Județul Satu Mare. Recensământul populației si al locuitorilor (2002). Populația stabila după etnie.
4. Приватний архів голови повітового філіялу Союзу українців Румунії Михайла Мачоки (м. Сату Марє). Спр. Rezultatele alegerilor generale din 26 noiembrie 2000 pentru Camera Deputaților, pe localități.

5. Трайста М. Русини – фальшива декорація на політичній сцені Центральної Європи // Український вісник. – 2007. – № 7 – 8 (квітень). – С. 10.
6. Фірицак Г. Політична декларація культурного товариства русинів Романії // Руська віра / Credința Rusină. – 2003. – Nr. 5, ianuarie-martie. – P. 3.
7. Direcția Județiană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației si al locuitorilor (2002). Populația stabila după etnie.
8. Direcția Județiană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației si al locuitorilor (2002). Populația stabila după limbă maternă.
9. Direcția Județiană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației si al locuitorilor (2002). Populația stabila după religie.

10. *Magoci Pavlo Robert*. Poporul de niciunde: Istorie în imagini a rutenilor carpatici. – Ujgorod: Editura lui V.Padeac, 2007. – 120 p.

11. Recensământul Populației și Locuințelor 18 marție 2002. Structura Etnică și Confesională / Institutul Național de

Statistică. Editura «Revista Română de Statistică» / Видання на цифровому носії CD. – Vol. IV.

12. *Traista M.* Pseudocongresul rutenilor // Curierul Ucrainean. – 2007. – Iulie. – Seria noua, nr. 99 - 100. – P. 9.

Mykhailo Zan (Uzhhorod). The problem of ethnical, linguistical and religious identity of Ukrainians of Maramuresh and Satu Mare districts (Romania).

In the article has analyzed of the problems of ethnical, linguistical and religious identity of the Ukrainians of Maramuresh and Satu Mare districts of Romania. A conclusion is made concerning to the discrepancy of identification of Ukrainian group. The author emphasize about the artificiality of Ruthenians identity in this region. It was concluded that refusal of native language and orthodox religion give rize to assimilation of Ukrainian national minority of Romania.

ТРАДИЦІЙНИЙ ФОЛЬКЛОР УКРАЇНЦІВ ПІВНІЧНОЇ МОЛДОВИ: АКТУАЛЬНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Наталя Пастух, Ольга Харчишин

У статті порушено проблему актуальності та специфіки дослідження традиційної культури українців в іноетнічному середовищі на прикладі Північної Молдови. Звернено увагу на визначальне значення фольклору в збереженні української ідентичності, на особливості його побутування в зонах різноетнічних впливів. У підґрунті повідомлення – власні польові фольклористичні дослідження українських сіл Північної Молдови (2005–2008 рр.) з урахуванням досвіду попередніх напрацювань.

Важливим аспектом утвердження та культурного розвитку нації є уважне ставлення з боку держави до своїх діаспор у близькому та далекому зарубіжжі. У зв'язку із цим, актуальне завдання сучасної української науки – вивчення проблем збереження традиційної культури українців на порубіжних і зарубіжних теренах. На сьогодні вже маємо відповідні фольклористичні дослідження пісень із Кубані (Північно-Західний регіон Краснодарського краю Російської Федерації)¹, Північного Підляшшя (Республіка Польща)², Зеленого Клину (Приморський, Хабаровський край; Амурська, Камчатська, Сахалінська області РФ)³. Цими виданнями засвідчено сучасну

збереженість пісенної традиції українців зарубіжжя, а також різнобічні впливи на неї.

Одна з найчисельніших українських діаспор перебуває в Республіці Молдова. За даними перепису 1989 року вона налічувала 602,6 тис. осіб (13,8 %) і кількісно була другою етнічною групою після молдован у цій країні. Особливо щільно українці заселяють суміжні з Україною райони Молдови (Бричанський, Окницький, Дондюшанський), а також землі навколо м. Бельці (Глодянський, Ришканський, Єдинецький, Фалештський, Флорештський, Синжерійський, Дрокіївський райони)⁴. По обидва боки уздовж українсько-молдовського кордону українська мова побутує усно однаковою мірою. Проте за останні десятиліття кількість населення в Молдові, що визнає себе українцями, суттєво зменшилася. Наша діаспора зіткнулася із серйозною проблемою національної самоідентифікації.

Озвучена проблема не нова і не локальна, на неї вже вказували дослідники українських спільнот у Польщі й Росії⁵. Окрім закономірного асиміляційного процесу діють інші, згубні для української діаспори чинники – передусім насажені зовні ідеї «русинства», «відрубнос-